

Kraków, 25.07.2025

Dr hab. Anna Błasiak prof. UIK
Instytut Nauk o Wychowaniu
Wydział Pedagogiczny
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Michała Pierzchały

pt. *Transmisja wartości w rodzinie*

napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. prof. UKEN Norberta G. Pikuły,

Kraków 2025, ss.249

Uwagi formalne

Recenzja została przygotowana na wniosek Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, zgodnie z wymaganiami stawianymi tego typu ocenom.

Dysertacja została poddana analizie i ocenie ze względu na kryteria formalne, merytoryczne i metodologiczne. Zaopiniowany został również wkład, jaki wnosi praca doktorska w rozwój dyscypliny pedagogika.

Recenzja w końcowej części zawiera konkluzję konieczną dla dalszych etapów procedowania o nadanie stopnia doktora.

Podstawowe dane o kandydacie

Mgr Michał Pierzchała legitymuje się dyplomem ukończenia studiów (A-4490/C/19) stacjonarnych magisterskich na kierunku teologia, specjalność kapłańska, w obszarze kształcenia w zakresie nauk humanistycznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Wydział Teologiczny. Ponadto ukończył - studia podyplomowe: psychologia w zarządzaniu (ANSiM w Lublinie), coaching profesjonalny (ANSiM w Lublinie), Catholic Social Teaching (Uniwersytet św. Tomasza z Akwinu w Rzymie) oraz Studium Psychoterapii Psychodynamicznej (MSPPd) i Szkołę Doktorską KUL (2021-2025). Opublikował dwa samodzielne artykuły w czasopismach naukowych oraz dwa artykuły przy współpracy z

innymi autorami. Również jest współredaktorem monografii naukowej z 2023 roku. Posiada doświadczenie we współpracy międzynarodowej – odbył dwa staże naukowe oraz kilka wizyt studyjnych w różnych krajach, między innymi w USA i Belgii.

Wymagane informacje o ocenianej rozprawie doktorskiej - recenzja

Praca doktorska pt. *Transmisja wartości w rodzinie* mgr Michała Pierzchały stanowi podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska wpisuje się w nurt badań pedagogicznych i aksjologicznych ze względu na uczynienie przez Autora głównym problemem swoich eksploracji zjawiska „transmisji wartości w rodzinach pochodzenia z perspektywy studentów i studentek w wieku 19-26 lat” (s. 5) oraz „poznanie i określenie, które wartości przekazywane w rodzinach są uznawane za najważniejsze dla studentów” (s.6). Podjęta w recenzowanej pracy problematyka wydaje się być ważna poznawczo. Z jednej strony ukazuje bowiem współczesny świat wartości młodzieży studiującej oraz uwarunkowania rodzinne dotyczące przekazu wartości, ich akceptacji i przyjęcia. Z drugiej zaś nadaje jej ważny wymiar w odniesieniu do cywilizacyjnych przeobrażeń życia rodzinnego, w tym „przemiany definicji rodziny i jej kluczowych zadań”, „rozluźnienia więzi intergeneracyjnych” (s.8) itp., które wpływają na światopogląd i system wartości członków rodziny. Ponadto wskazuje na potrzebę promocji refleksji aksjologicznej w obszarze życia rodzinnego we współczesnym świecie, gdyż rodzina jest tą pierwszą i najważniejszą, ale także całościową, przestrzenią doświadczania wartości, wnosząc do obszaru pedagogiki nowe i interesujące badawczo tropy. Recenzowana praca doktorska jest próbą wypełnienia istniejącej luki poznawczej i opracowania zagadnienia transmisji wartości w rodzinie oraz wskazania na aktualnie deklarowane wartości przez „pokolenie Z”, co stanowi istotną informację dotyczącą diagnozy o kondycji w/w pokolenia. Prezentuje dyskursy myślenia o wartościach w ujęciu pedagogiki integralnej, personalistycznej w kontekście zadania dla człowieka i jego rozwoju, ponieważ wartości nie są kategorią wrodzoną, lecz nabywaną w ciągu życia. Wartości nie są człowiekowi dane, lecz zadane. Ponadto, ukazuje proces rozwoju wartości człowieka jako proces całościowy, realizowany w codzienności, gdzie ważną rolę odgrywają członkowie rodziny pochodzenia oraz jakość więzi występujących między nimi.

Eksploracje dotyczące świata wartości są współcześnie podejmowane dość często, choć z różnych powodów i w różnych kontekstach. Wartości decydują o jakości życia człowieka, stanowią punkt odniesienia dla dokonywanych wyborów i decydują o jego

rozwoju, wskazują na jego odrębność w świecie. Dlatego stanowią dla procesów wychowania i socjalizacji ważny fundament. Publikacje naukowe, doniesienia z badań dotyczące tego obszaru wskazują, że Autor podjął się aktualnego tematu, wpisując się w debatę naukową dotyczącą współczesnej preferencji wartości przez osoby studiujące oraz procesu ich poznawania, nabywania, akceptacji i uznania za własne dokonującego się w rodzinie w dobie intensywnych przemian społeczno-kulturowych, co łączy się z próbą poszerzenia jej o nowe perspektywy teoretyczne lub/i praktyczne. Magister M. Pierzchała posiada wiedzę w podjętym temacie, raczej swobodnie porusza się po analizowanych zagadnieniach, choć nie uniknął niepotrzebnych powtórzeń (np. dotyczących znaczenia dziadków, roli nowych mediów). Wywód Autora jest prowadzony tytułami rozdziałów i paragrafów, jest logiczny i spójny. Zawartość pracy odpowiada przedmiotowi badań, który wynika z tytułu dysertacji.

Zaprezentowane powyżej argumenty uzasadniają wstępnie, że zjawisko transmisji wartości w rodzinach pochodzenia w perspektywie osób studiujących oraz ich aktualnego systemu wartości, podjęte przez Autora rozprawy, jest zagadnieniem ważnym dla pedagogiki, by na bieżąco móc diagnozować mechanizmy przekazywania wartości oraz ich uwarunkowania, podejmując odpowiednie działania profilaktyczne czy też edukacyjne. W tym zakresie rozprawa mgr M. Pierzchały charakteryzuje się nowością ujęcia i podejmuje tematykę zgodną z aktualnymi potrzebami i wyzwaniem społecznymi, wpisując się w rozwój nauk społecznych, w tym pedagogiki.

Przedłożony do recenzji doktorat liczy 249 stron, podzielony jest na pięć części (rozdziałów), wstęp (ss. 5-9), zakończenie (ss. 209-214), bibliografię (ss.215-237), spis tabel (s.238), spis ilustracji i wykresów (ss.239-240) oraz aneks (ss. 241-249), który zawiera Kwestionariusz ankiety i Scenariusz wywiadu pogłębionego. Kolejność rozdziałów jest właściwa i tworzy spójną, uzasadnioną całość. Poszczególne rozdziały różnią się objętością. Strona formalna rozprawy nie budzi wątpliwości. Język i styl pracy pod względem formalnym nie budzą większych zastrzeżeń, są zasadniczo poprawne, układ treści raczej przejrzysty. Zdarzają się drobne usterki interpunkcyjne i tzw. „literówki”. Treść pracy została zaopatrzona w przypisy dolne (choć występują również pojedyncze przypisy w stylu APA). Doktorant zebrała znaczącą literaturę krajową i zagraniczną, która jest adekwatna do podjętej problematyki w rozprawie. Jest też interdyscyplinarna, wynika to z wieloaspektowego i polimorficznego ujmowania zagadnienia badawczego przez Autora, który podejmuje się spojrzenia na badane zjawisko z różnych perspektyw teoretycznych i empirycznych. Przedmiot badań uzasadnia taki szeroki kontekst eksploracji.

Recenzowana praca doktorska posiada układ i strukturę charakterystyczną dla prac teoretyczno-empirycznych, gdzie w poszczególnych rozdziałach są rozwijane główne zagadnienia i kategorię poznawcze rozprawy wynikające z podjętego tytułu, celu i postawionych problemów badawczych. Całość pracy otwiera strona tytułowa, która informuje o temacie pracy, Autorze i Promotorze oraz o miejscu, czasie, dyscyplinie realizowanego projektu badawczego. We *Wstępie* Autor przedstawił najważniejsze fundamentalne kwestie dotyczące podjętych badań oraz sformułował przyczyny i inspiracje podjęcia problematyki. *Wstęp* zawiera wymagane elementy strukturalne charakterystyczne dla tego typu prac: syntetyczne wprowadzenie w tematykę pracy, jej cel, uzasadnienie wyboru tematu, zastosowaną strategię badawczą, dokonany przegląd literatury, opis struktury pracy.

Część teoretyczna rozprawy obejmuje dwa pierwsze rozdziały, które składają się każdy z czterech paragrafów. Rozdział I pt. *Rodzina jako podmiot transmisji wartości w dynamice zmian społecznych współczesnego świata* stanowi zgodnie z założeniami prac tego typu, razem z drugim rozdziałem, konceptualizację badań własnych. Poświęcony jest interdyscyplinarnej analizie rodziny jako środowiska przekazu wartości i jej sytuacji w kontekście przemian cywilizacyjnych, które nie pozostają obojętne na jej kształt oraz realizowane funkcje i zadania. Zasadniczo kolejność podejmowanych tez jest poprawna, ale biorąc pod uwagę tytuł tego rozdziału (ale też i pracy), może słuszniej byłoby rozpocząć od obecnej części 1.3 jako tej głównej kategorii poznawczej (*Rodzina jako środowisko wychowawcze i socjalizacyjne*). Z korzyścią dla prezentowanych treści, ale i całej rozprawy (bo dotyczy to wszystkich rozdziałów) byłyby zamieszczenie wprowadzeń do rozdziałów (po tytule głównym) oraz syntetycznych podsumowań na jego końcu. Autor wybrał tutaj inne możliwe rozwiązanie, do czego miał prawo. W tym rozdziale ważną kwestią, która wymagałaby jeszcze pewnego dopowiedzenia w treści jest tytułowa „transmisja wartości”, która dokonuje się w rodzinie. Ponadto w tytule 1.2 jest wskazany aspekt ról, który nie został podjęty w treści tego paragrafu, jest w innym miejscu pracy. Z kolei w paragrafie 1.3 warto byłoby uwzględnić mechanizmy socjalizacji, które są kluczowe dla przekazu wartości (transmisji) w rodzinie. Natomiast paragraf 1.4 uwzględnia więcej czynników kształtujących świat wartości najmłodszego pokolenia, niż wskazuje na to tytuł. Uwagi te nie mają charakteru krytycznego, ale rozwijający i przyczyniający się do podniesienia jakości pracy w przypadku decyzji o jej publikacji.

Kolejny rozdział II: *Wartości dzieci i młodzieży w kontekście procesu wychowania* ma charakter teoretyczny i podejmuje wybrane kwestie dotyczące świata wartości młodych ludzi.

Autor odwołał się tutaj do wielu badań, które zostały w tym zakresie przeprowadzone w ostatnim czasie, by opisać obraz zmian zachodzących w świecie wartości dzieci i młodzieży oraz ich uwarunkowań. Ponadto w tej części pracy została opisana i scharakteryzowana kategoria wartości w ujęciu interdyscyplinarnym, przedstawiono różne klasyfikacje wartości. Przy czym tytuł paragrafu 2.3 jest nieadekwatny do jego treści. Raczej podejmuje problematykę różnych środowisk (wychowawczych): rodziny, szkoły, nowych mediów w zakresie przekazu wartości, nie obszar przemian współczesnej rodziny. Zaś w paragrafie 2.4 warto byłoby uporządkować treści w odniesieniu do poszczególnych środowisk wychowawczych i osób wychowujących (wychowawców). Ponadto dopracowania wymaga tytuł tego paragrafu, ponieważ bardziej dotyczy on kierunków oddziaływań wychowawczych, niż „modeli i kierunków pracy wychowawczej”.

Rozdział III *Założenia metodologiczne badań własnych*, zgodnie z wymaganiami prac naukowych i przyjętym tytułem, zawiera podstawowe założenia metodologiczne badań własnych, opis przyjętej metodologii i realizowanej procedury badawczej. Autor rozpoczął ten rozdział od przedstawienia orientacji badawczej. Wskazał na przyjętą strategię mieszaną badań, uzasadniając podjęcie badań ilościowych w pierwszej kolejności, by następnie kontynuować je w perspektywie jakościowej. W recenzowanej dysertacji użyto wiele metod w związku z przyjętym podejściem badawczym i celem badań. Zasadniczo założenia metodologiczne są opracowane poprawnie, ale z pewnymi zastrzeżeniami. Zastanawia niejednoznaczny opis koncepcji aksjologicznej Maxa Schelera, będący odniesieniem teoretycznym projektu badawczego (s. 97 – wskazuje się na podział 4 lub 6 grup wartości; s.101-102 wskaźniki dotyczą 7 grup wartości (tabela); s.105 – uwzględniono w narzędziu 5 grup wartości: „wartości hedonistyczne, witalne, estetyczne, moralne oraz religijne”), co z kolei znajduje odzwierciedlenie w sformułowanych hipotezach i użytych określeniach dla poszczególnych grup wartości. Nie dokonano również stosownego opisu wypracowanego narzędzia badawczego w oparciu o Skalę Wartości Schelerowskich (SWS-60), zwłaszcza, że w analizie (por. Rysunki/wykresy) są ściśle odniesienia do grup wartości z tej skali. Brakuje dopowiedzenia, stosownego wyjaśnienia dla czytelnika pracy w tym zakresie. W przedstawionych założeniach metodologicznych (hipotezy, zmienne i wskaźniki, narzędzia badawcze) i realizowanych analizach są odniesienia do różnych typów wartości. Opis zastosowanej „metody wywiadu pogłębionego (IDI)” jest nikły. Są opisy innych typów wywiadów. Nie jest też jasne, jaką metodę zastosowano do analizy materiału empirycznego z wywiadów (czy realizowano wskazania S. Kvale? s. 109). Istotne byłoby też jednoznaczne sprecyzowanie problemu badawczego (s. 99). W mojej opinii wątpliwości pojawiają się także

w odniesieniu do doboru grupy badawczej i jej opisu. Brakuje danych, ile było osób badanych („pojedyncze przypadki” s. 118) z innych ośrodków akademickich (jakich?) niż z Lublina. Jest podana tylko ogólna liczba badanych, bez informacji, z jakich ośrodków akademickich. Brakuje stosownych zestawień w tym zakresie. Ważną kwestią dla podjętego projektu jest też informacja o rodzinach pochodzenia badanych (np. w zakresie struktury), której trudno się doszukać. Te kwestie wymagają uzupełnienia i dopowiedzenia. Elementem wzbogacającym opis badanej grupy mogłyby być odniesienia do charakterystyki „pokolenia Z” oraz rozwoju aksjologicznego młodych dorosłych (rozwój znaczenia wartości w życiu człowieka np. według Cz. Walesy czy A. Gałdowej).

Rozdział IV: *Transmisja wartości w rodzinach w świetle wyników badań własnych* ma charakter analityczny. Dotyczy analizy i interpretacji wyników badań własnych w oparciu o przyjęte założenia metodologiczne. Pod względem objętości jest to największy rozdział (ss. 128-198), obejmuje trzy paragrafy. W pierwszej kolejności Autor prezentuje wartości preferowane przez studentów w perspektywie przyjętych i weryfikowanych danych socjodemograficznych. Wyniki uzyskane z badań ilościowych są komplementarnie uzupełniane danymi z badań jakościowych, co stanowi w miarę spójny i logiczny obraz. Otrzymane wyniki badań własnych Autor konfrontuje także z danymi wynikającymi z kwerendy literatury przedmiotu. Analizy dotycząc poszczególnych obszarów są raczej wyczerpujące i zaprezentowane klarownie. Zastosowano odpowiednie analizy statystyczne. Eksplorowane wymiary są opisane szczegółowo, zawierają zestawienia tabelaryczne i graficzne (wykresy). Tabele i rysunki (powinny być nazwane wykresami – jak jest w spisie s. 239) nie zawierają wskazania na źródło, którym są badania własne. Numeracja tabel i rysunków w pracy nie ma odpowiedniej kolejności. Niektóre tytuły są inne w treści pracy niż w stosownych spisach (np. Rysunek 16, s. 173/ s.239). Autor uzyskał obszerny i interesujący poznawczo materiał empiryczny, który poddał analizie i interpretacji, uzupełniając je stosownymi odsyłaczami do literatury przedmiotu.

Ostatni rozdział V: *Dyskusja i wnioski końcowe* (ss.199-208) to najmniejszy pod względem objętości rozdział pracy doktorskiej, bez wyróżnionych paragrafów, co nieznacznie w mojej opinii zakłóca strukturę pracy. Może korzystniejszym zabiegiem strukturalnym byłoby potraktowanie tego rozdziału jako paragrafu 4.4. Celem tej części pracy była weryfikacja hipotez i prezentacja wniosków końcowych, które zostały wyprowadzone przez Autora na bazie analiz teoretycznych i empirycznych dokonanych w pracy.

W *Zakończeniu* Doktorant podsumowuje cały zrealizowany projekt teoretyczno-empiryczny dotyczący transmisji wartości w rodzinach w perspektywie studentów. W

syntetyczny sposób Autor wskazuje na potrzeby, które ujawniły się w toku dokonywanych eksploracji, a które odnoszą się do podjętej problematyki. Została wskazana potrzeba działań edukacyjnych dla wszystkich pokoleń podejmowanych przez różne osoby i instytucje, by wzmocnić przekaz aksjologiczny i transmisję wartości w różnych środowiskach, a przede wszystkim w rodzinie, podkreślając znaczenie wartości w życiu człowieka.

Recenzowana rozprawa doktorska pt. *Transmisja wartości w rodzinie* przygotowana przez Ks. mgr Michała Pierzchałę podejmuje ważną i aktualną problematykę z obszaru pedagogiki w zakresie wychowania do wartości w rodzinie i przez rodzinę (choć nie tylko) z uwzględnieniem przemian cywilizacyjnych, które w istotny sposób wpływają na współczesnego człowieka i jego podstawowe środowisko życia i rozwoju – rodzinę. Wartością pracy są obszerne badania empiryczne przeprowadzone z wykorzystaniem warsztatu metodologicznego charakterystycznego dla nauk społecznych, w tym pedagogiki. Ich rezultaty posłużyły nie tylko do poznania deklarowanych wartości przez studentów, ale także uwarunkowań tych preferencji, przede wszystkim w odniesieniu do rodziny pochodzenia oraz pozwoliły na wskazanie określonych potrzeb i działań edukacyjnych oraz inicjatyw społecznych realizowanych przez różne instytucje. Wyniki badań Autora mogą inspirować do dalszych eksploracji. Dysertacja potwierdza znajomość podstaw teoretycznych podjętej problematyki oraz podstawowe umiejętności Doktoranta związane z samodzielnym planowaniem i realizowaniem badań naukowych.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji dysertacja pt. *Transmisja wartości w rodzinie* jest oryginalnym opracowaniem postawionego problemu naukowego i spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. Z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) oraz spełnia kryteria ustawowe zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 r. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Wnioskuje do Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie mgr Michała Pierzchały do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Anna Błasiak